

CAPIT Vigesimum Primum.

SYNOPSIS CAPITIS.

Bedit ad excidium. Babyloniis, quod per magnum pathos graphice deponit, idque propterera quod sibi hominem tempus Eschias cum Merodach rege Babyloniorum fadis et amicitiam colebat, ejusque legis omnes suos thesaurum ostendit, qui de causa reprehensu fail ab Isaia, IV Reg. xx, 12. Ne ergo nisi nimis invictatur ipsa et laetitia, nonne pereis familiares sint et amici, predicti eorum ruinam. Predicti ergo Babylonum exercitando per curram camelii at asini, id est, Darri et Cyri. Secundo, vers. 11, contra Idumaeam. Tertio, vers. 13, contra Arabiam anticinatur (1).

1. *Onus deserti maris.* Sicut turbines ab Africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili. 2. *Visio dura nuntiata est mihi:* qui incredulus est, infideliter agit : et qui depopulator est, vastat. Ascende, Elam; obside, Mede : omnem gemutum ejus cessare feci. 3. Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sic ut angustia parturientis : corrui sum audiens, conturbatus sum cum viderem. 4. Emarcuit cor meum, tenebrae stupefecerunt me: Babylon, dilecta mea, posita est mihi in miraculum. 5. Pone mensam, contemplare in speculo comedentes et bibentes : surgite, principes; arripite clypeum. 6. Haec enim dixit mihi Dominus : Vade, et pone speculatum : et quodcumque viderit, annuntiet. 7. Et vitetur duorum equitum, ascensorum asini, et ascensorum camelii : et contemplatus est diligenter multo, intuitu. 8. Et clamavi leo: Super speculam Domini ego sum, stans jugiter per diem : et super custodium meam ego sum, slans totis noctibus. 9. Ecce iste venit ascensor vir hige equum; et respondit, et dixit: Cecidit, cecidit Babylon : et omnia sculptilia dorsum ejus contrita sunt in terram. 10. Tritura mea, et filii areæ meæ, que audiri a Domino exercituum Deo Israel, annuntiavit vobis. 11. Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos, quid de nocte? custos, quid de nocte? 12. Dixit custos: Venit mane et nox : si queritis, querite: convertimini, venite. 13. *Onus in Arabia.* In salu ad vesperam dormieatis, in semitis Dedanim. 14. Occurrentes silenti fert aquam, qui habitatis terram Austrum, cum panibus occurrite fugienti. 15. A facie enim gladiorum fugerunt a facie gladii imminentis, a facie arcus extinti, a facie gravis prelii : 16. quoniam haec dicit Dominus ad me. Adhuc in uno anno, quasi in anno mercenarii, et auferetur omnis gloria Cedar. 17. *Hil reliquie namque sagittariorum fortium de filiis Cedar imminententur:* Dominus enim Deus Israel locutus est.

⁴ QNS DESERTI MARIS. — Babylonem vocat mare, primo, quia sicut mare sorbet omnia fluma, non expicit: ita Babylon sorbebat opes gentium omnium, nec saturabatur; secundo, quia sita erat juxta Euphratum: *mare enim vocatur ab Hebrews omnis aquarum copia;* tertio, et

(1) Tertia prophetiarum Isaiae pars, quae praeassertim variis contra nationes exteriores complectitur, prophetis contra regiones orientales, et iudeis Hierosolymam et Tyberiam abuivit; apud xxi, xxii, xxiii.

In hoc capite comprehenduntur variis contra Babyloniam, Iudeam, Arabinam, Prima, contra Babyloniam, descriptae istas: prima, summarum indicatiouem tum rurale Babylonum inservit, tum Persarum et Modernorum cum superiora et ferocia eam infraferunt, 1, 2; secunda, pertinet ratione Prophete Babylonionum velut personam induentibus, ad matutina horae plenum, 3, 4; tertia, exhortatione urbis turpe societatis et equalis et fraternalis, et quam a negligenti confluentibus exhortat, et praesupponit impendens pericula, 5, 6; quarta, et rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 7, 8; quinta, rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 9, 10; sexta, rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 11; septima, rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 12; octava, rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 13; nona, rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 14; decima, rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 15; undecima, rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 16; duodecima, rationem irruptionis hostilium, sub schema conspectu, et ruitus Damasci, et eiusdem regni, 17; tertiis, de Arabia, sententiam simplicem, tota ut trahitur brevi ab hode quodam extero infestante et detinente, illa declarat, ut primo per Arabians fieri facientem, 18, sed dan in via consueta pergunt, bellum mutuum habent, ideoque in locis latitibus et inveniunt percampanias, 19; secunda, ipso inducit Arabes, ac per catione pressos, vagos per desertum sparsosque, ac sub bandis, interiora deserti petentes, et ibidem quatuor latitudinem, 14, 15; tertia, protinus sine iniquum ordinem indicantem metum periculi, 16; secunda, pensionem significantem actum esse de Iudeis, 17.

magis genuine, vocatur mare, ob multitudinem
lacunarum, pleiarum et dormorum amplitudinem,
atque omnium gentium eo confluxum:
sic enim dicimus Romanam, Venetias, Parisios esse
mare, esset mundum, ob hominum frequentiam:
ta S. Hieronimus, Cyrilus et alii; quarto, ob
mota et fluctus bellorum, quibus assidue quasi
erupti, ob exasperati ornes confit⁽⁴⁾.

mare agitabatur, et exagitat omnes gentes (1). Secundo, Babylonem vocat *desertum*, substantive, id est erenum et solitudinem: hoc enim significat Hebrew בָּדֶשׁ *midbar*; quia in desertu et in solitudine a Deo vindice erat redi- genda. ita S. Hieronymus.

Mystice S. Bernardus, *De Onere deserta maris*, sermonе 6, ita dissedit: «*Mar desertum* est mul- titudo reproborum, qui derelicti a Deo, et a sanctorum numero separati, suu pondere et persecu- tione sanctam premunt Ecclesiam, ipsi ponarum pondere, que in hoo onere a Propheta tantum,

Sensus ergo est, q. d. Hoc est onus, id est pro-
pria minax et onerosa contra Babylonem, que
cum fuerit mare gentium, nunc a Deo vastabitur,
ita ut videatur esse eremus et desertum.

Nota: Prophetiae a Prophetis, aliis et aliis temporibus sunt edite: unde non mirum, si idem

meatis simpliciter prædicti, pro eventu tempus anno unico definitum, pro mensura reliquiarum paucitatem, pro certitudine oraculum Dei, 16, 17.

(1) Clericus mare hic intelligit Persicum, iuxta quod
fuerunt Chaldaei ad ortum, ambo ad occasum. Sic
Strabo, lib. XVI, pag. 4074 edit. Almelov. : «Est autem
et tribus quedam Chaldaeorum et regio Babylonis ab illa
culta, finitima etiam Arabea, et mari quod dicitur Per-
sicum.» Proxima mari propter astum et aque inopian
desertus erant, suntque etiamnum hodierni, quapropter Chal-
daea vocatur hic *desertum mari*, et nomine ore mer-
tidiane tota Babyloniam designatur, forte style prophetic
immenite, agi de eo terrarum tracto, qui olim aque *deser-*
*tus futurus erat, ac ora maritima Chaldae, prout Je-
sus predicti, cap. xix...»*

Ceterum, done sunt a variis interpretationibus de appellatione **מִדְבָּר סִדְרָה** propositae sententiae: una eorum qui Babylonicum imperium ob vastitatem *desertum*, et ob ingentem gentium confluxum, qui in perpetuo est motu, appellari existimat *mare*, coll. *Apocal.* xii, 3, 15; altera eorum qui mari deserti appellationem, qua urbs et regio Babylonica hinc insinuat, ex eius situ illustrandam arbitratur, quibus et nos accedere habemus. Erat ager Babylonius ab Euphrate in varia scissus partes, cui subjicte erant vasta paedies ad austrum, illum circum-veniat ab austro, occiduo et septentrione desertum, id est vasta planities, hinc illa inculta. *Mare* autem hoc, desertu vel inter silvas, hic notat Euphratum, qui ipsis urbem Babylonem in duas seccabat partes, et infra Babylonem ad austrum magnas efficiabat paludes et lacus, in quibus etiam Iudei stagnum Pallacope, in quod exundabant per fossas abducabantur, ita ut Babylon velut mare sub desideria cordis eorum, ut eant in adiumentibus suis. Quibus etiam Dominus per Prophetam: *Auream felizem meum a vobis, et ultra non ira-car.* Satis, fratres charissimi, quam gravis onus in humeros sanctorum impunxit qui tales sunt. Sub hoc onere Prophetam gemitib, qui dicebat: *Supradorsum meum fabricaverunt peccatores*. Vt supra dorsum nostrum fabricant, qui hujusmodi sunt, quotidianis suis contumelias non onerant, qui addunt peccata peccatis, contemptum junctum contemptui, contumeliosi, et, detrac-tores, Deo odibiles, senioribus non obediens, so-los non contemporantes. Tales peccatorum pondus quod in onere deserti mariis constructur, se nowe-rit iniquitatem.

per eos adducuntur, ita ut Euphrat
fuctus videatur, ut veteres omnes testantur. Si Ier-
usalem in prophetia adversus Babylonem, cap. li, 36: «Et
excisabat mare eis, id est Euphratim cum interuenient-
tibus, perinde ac Nilum mare appellata viuum supra, xix,
8: Herodotus, lib. I, cap. cxxxvii, ubi de Semiramido
regina que exstructis aggeribus Euphratum exstantem
coeruerit, dicit: «Prins autem humum ilam plantationem
solebat, pelagi instar inundare». Ab aliis apud Euse-
bius, in *Preparationem Evangelii*, lib. IX, pag. 457, de Babylo-
nitis situ: «Ferunt, loca haec omnia ab initio aqua
obruta fuisse, et mari nomine appellata. Et Cfr. Strabo,
Geographia, lib. XVI, §. 8, 10; et Arianus, *De Expeditione
Alexandri*, lib. VII, cap. xxxi, qui tum Palacope alcuvam
se stugnum, tum subiectas et paludes excurrentes ad
Arakan alioscivimus. *[sic] exponit.*

Sicut TURBINES AB AFRICO VENIUNT, DE DESERTO

«ENIT. — Té de deserto tam ad *venient turbines*
quam ad *venit referendum* est. Africus ventus est
flans ab Africa, id est Occidentalis; sed lati-
talis vergens in Austrum. Hic turbidus est et procel-
lous, unde Africas procellas ab Africa exalta-
ntur, vocat Horatius, lib. I *Carm.*, oda 3, et Virgi-
lius I *Eneid.*: «Creberque procellis Africa». Sensus est, q. d. Sic, flante Africa, surgit in-
gens, subita et procellosa tempestas arenas de de-
serto, ita (per hebraismum enim usitatum intelli-
gitur) non similitudinis ite vel sic hoc unum, et

Hic turbo Persarum venit, id est veniet, de simili deserto, qui similem Babylonii affecteret tempore. Ita S. Hieronymus. Turbo enim ventus est rapidissimus et violentissimus, qui in gyrum omnia obvia versat et abripit (1).

Medium et Persiam vocat desertum, tum proprie, quia scilicet inter eas et Babylonem vasta deserta interjacent; tum metaphorice, quia scilicet Medi et Persae Babylonii erunt perniciosa instar turbinis, qui venit de deserto.

Alludit ad arenas deserti, v. g. Pharan et Arable, quod transierunt Hebrei videntes ex Egypto in Chama, quod proinde eis erat notissimum; aut Cyrenaice provincie, quo flante Austro volvit ingentes arenarum fluctus instar secentiarum, et testantur Phainis, lib. II, cap. XLV; Pomponius Mela, lib. I, cap. viii; Sabinus, cap. XI, et Herodotus in Thalia, ubi exercitus in Ammonios duelos, flante Austro, ita arenis obruitus esse narrat, ut ne unus quidem evadere, aut superstes maneret. Simili ergo modo a Persis docet obruendos esse Chaldeos; hoc est enim quod de iisdem praedictis Jeremias cap. XI, 36: « Et desertum faciem mare ejus, et sicabio venam ejus, et erit Babylon in tumulos, scilicet arenarum, » inquit S. Hieronymus hic.

2. VISO DURA (Babylonia futura) NUNTIATA EST MINI, — Irae, ejus enim sunt verba; non Babylonis, ut aliique volunt.

QUI INCREDIBILIS EST, INFIDELITER AGIT (Hebraice, Qui prevaricator est alius, prevaricator est Babylonii; Hebrewum בְּבָבִלּוֹן bagad significat prevaricator, fidem fuisse, rebellare, jugum excutere): ut qui DEPOPULATOR EST, VASTAT, — q. d. Persae Medi, populus infidelis et fedifragus, non servant Babylonis, ut nec illis gentibus fidei; et sic tabula gentes populari solent, ita et vastabunt Babylonem. Medos enim et Persas fuisse Babylonis confederati, potest ex eo quod Nabuchodonosor cum Cyaxara rege Medorum expugnari Ninivam, et Assyriorum monachorum revertit, ut docent S. Hieronymus, Eusebius et alii quo cito ab Jerem. cap. 1, 2. Unde et Nabuchodonosor exorem duxit Nitocin filium Cyaxara: hinc etiam Alamide, id est Persae, cum Chaldeis venerunt contra Ierusalem, ut dicitur cap. seqq., vers. 6. Quare hinc sensus est genuinus. Ita Adamus et alii.

Secundo, Sanchez putat hinc intelligi de Gedata et Gobria, qui a Balsasare ad Cyrus transfigurunt, atque primi in Babylonem, et in regiam irrespiciunt, ibique Balsasarem occiderunt, ut oculi Xenophon, lib. VII Padius Cyri. Aditique Sanchez in voce צַדְקָה sadak, id est vastat, alludi ad צַדְקָה Castim, id est Chaldei, quasi dicat: Duo principes Chaldei jam dicti prevaricabantur in regem suum, et juxta nomen suum erunt

(1) Comparat copias militares magna cum vi et sevita inveteratas, cum turbinibus deserti, etiam datus variatorum vehementius est in deserto, quam in aliis locis, quod illuc nihil habeat, quod removetur ipsum. (Idem.)

Castim (Chaldei), hoc est vastatores Babylonis.

Tertio, idem Sanchez hanc explicacionem omnibus praeferit, qua prior pars ad Babylonem secunda ad Medos et Persas applicatur, q. d. et Babylonius incredulus est et infideliter agit, sic Persa aut Medus depopulator est, et vastat. Unde hebraice est, prevaricator prevaricator, et vastator vastator, hoc est, ut ille, scilicet Babylonius, obstinate prevaricatur, et peccat in Deum ac homines: ita iste, scilicet Cyrus, obsistente cumdum vastabit.

Quarto, Vatablus vertit, depopulator depopulator, et vastator vastat, atque S. Hieronymus in Commentariis. Qui codis cede, qui vastas vasta, q. d. Est proverbiuum, q. d. Chaldeus, qui alius injuriam facebat, injuria afficietur a Persis; idem qui alias vastabat, ipse vastabitur.

Quinto, Forueris vertit, depopulator depopulator, et vastator vastat, atque S. Hieronymus in Commentariis. Qui codis cede, qui vastas vasta, q. d. Est proverbiuum, q. d. Chaldeus, qui alius injuriam facebat, injuria afficietur a Persis; idem qui alias vastabat, ipse vastabitur.

ASCENDE, ALAM; ONSINE, MIRE, — q. d. Adescendum, o prevaricator, o vastator Babylonis! Ita, inquam, o Alam! id est Persa, et tu, o Mire! invadite urbem mihi invisan, vestigiae eadi addictam. Septuaginta pro Mire, vertunt Persae, forte, inquit Leo Castrini, alludentes ad Graecum οἴνον, id est vastare et siccabo venam ejus, et erit Babylon in tumulos, scilicet arenarum, » inquit S. Hieronymus hic.

OMNIS GENITUS CESARE FECI, — « ejus, » scilicet Persae et Medi: ita aliqui; secundo, « ejus, » scilicet populi Iudaici, quem Isatas in mente etenim semper gererat; tertio, et apertos, « ejus, » scilicet Babylonis, genitum cessare feci, quia ita subito a Persis obruitur, ut percusa pro stupore flere et gemere non possit, aut genitum, id est plantum, publicum et funebrem auferam, q. d. Faciunt ut Chaldei a Persis occisi carcara execupis, et funebri pompa ex planctu. Ita Sanchez; quartu, et optimo Vatablus active hinc accipit, q. d. Cesare feci genitum ejus, scilicet Babylonis, quia ipsa sua tyrannide et oppressione cogebat alios flere et gemere. Unde Chaldei vertit, omnes qui gerabant a facie regis Babylonis, cessare feci, illo scilicet interempto.

3. PRÆTERRA REPLETI SUNT LUMBI MEI DOLORE. — Cyrus et Adamus putant esse ministris, tamen enim Propheta in personam Balsasarem, quando vidit manum scribentem in pariete: *Mane tekel phares*, atque ex eis Danielis explicante, cognovit exitum sibi et regno impendere.

Verum, quia sequitur, pone mensam, quod antiquam scriberet hinc manus, factum est: hinc melius S. Hieronymus censet hinc esse verba Isatae amantis Babylonem, licet genti sue invicem, atque more suo compatiens, cum prævideret in spiritu eam a Cyro obsessam, et possum in miraculum, id est admirandis angustias con-

stringi. Meminit doloris lumborum, qui alludit ad dolores parturientium, uti mox explicat, qui vehementissimi sunt in lumbis; hi enim in puerperio mire convalluntur, ut plane luxari et distracti videantur.

CONTURBATIS SUM CUM VIDEREM. — Hinc videtur species confagrandis Babylonis, oculis mentis ita fuisse a Deo objecta.

4. TENERE STUTEFERUNT ME, — ex dolore et pavore caligo oculis meis offusa fuit, indeque animo stupor et horror.

BARYLON DILECTA MEA. — Hebraice pro Barylon est בְּבָבִלּוֹן neseph, id est caligo, obscuritas. Sic Babylonem vocavit « montem caliginosum, » cap. XIII, 2, ob causam ibi altitudinis. Adit S. Hieronymus, eam vocari « caliginem, » quia ad celum usque ubi caligt noster oculus superficie verticem attollit. Unde secundo, Vatablus, Adamus et ali vertunt, crepusculum, vel noctem desiderium posuit mihi in pavorem, si que explicit, ut sint verba Balsasari, q. d. Noctem ultimam, quia epulari et gaudere cogitavam, vertit mihi Deus in luctum et horrorem: hic sensus valde accommodus est, si Hebreus spectemus; tertio, Sanchez putat existim Babylonis vocari crepusculum, quia erat aurora quasi lucis, id est intimum letitiae, quae ex libertate inde futura obsoletior erat Iudeis sub Cyro. Crepusculum ergo desiderium est exordium desiderare libertatis: hoc versus et Isaias in pavorem et luctum, quia indolent Iudeos liberando esse cum tanto Chaldeorum dolore et damno. Septuaginta pro neseph per metathesis legentes בְּבָבִלּוֹן nephes, id est anima, vertunt: *Anima mea instituta in timorem*.

DILECTA MEA. — Aliqui putant ironice et per anaphorismum hoc dici, dilecta, id est mihi et Iudeis exosa civitas. Secundo, Sanchez putat וְ mea, esse paragogicum; respondet enim Hebrewus ied, quod Nie non est pronominum affixum, sed littera paragogica. Simile est Cant. 1, 9, יְמִינֵךְ susati, id est equator meo, ubi ied, id est meo, videtur esse paragogicum. Babylon ergo absolute vocatur *דְּלָכָה*, hebraice *דְּלָכָה chishi*, id est desiderabilis, ob opes, speciem et delicias.

POSTA EST MIHI IN MIRACULUM. — Babylon, oh splendorum murorum et domorum, erat unus et septem orbis miraculorum: jam est miraculum ruine, angustie, pavoris et tremoris; hoc enim est Hebrewum מִרְאָכָה charadra.

5. PONE MENSAM, CONTEMPLARE IN SPECULA. — Est fronia, q. d. Age, Balsasor, instrue mensam, epulum, intermixtum statim speculatorum, qui a specula contemplentur, ne quam irruptionem in urbem molitor Cyrus, qui eam obsidet. Hi mecum tibi quisque inclamabunt: Surgite, principes, qui lante cum Balsasare comeditis et bibitis, arripez, clypeum, hostis adest, Babylonem ingressus est, ad regiam advolat; grassanti in urbe occurrit, inquit Vatablus, Adamus et alii. Ita factum est narrat Xenophon, lib. VII, ubi ait Balsas-

rem posuisse hos speculatorum: unde Persas qui in regiam irruperunt, invenerint regem cum acci- nace districto, ibique illum trucidasse.

Alius speculum accipiunt S. Thomas, Hugo et Sanchez, scilicet pro parte, q. d. Speculare, o Balsasar! et contemplare in pariete. De manu scribentem: *Mane tekel phares*, ibique existim intentantem; unde hebraice est, *speculare speculatum*, vel *vide visionem*.

COEDENTES ET BIENTES: SURGITE. — S. Thomas, Hugo et Haymo putant Cyrus et Darium, invitatos a Balsasare ad convivium, post compotationem invasisse Balsasarem eumque coedisse, idque hic ab Isaias predicit. Sed nec Scriptura, nec Xenophon, vel quis alius, tale quid dicit; immo potius contrarium asserunt, scilicet rega convante, Cyrus in fossa jam ante paratas derivasse Euphratem, et per ejus alveum sicco pede cum suis ingressum in urbem. Addit, non in convivio captum esse Babylonem, et regem interficium; sed diu post convivium, scilicet postquam vidisset manum scribentem in pariete, convocasset sapientes qui Scripturam explicarent; cumque nemo id posset, vocasset Danieliem, qui scripturam legit et explicit, ideoque a rege honoratus est, que omnia multi fuerunt temporis. Quare Cyrus in convivio regem occidere non potuit. Ita Lyranus et alii.

Secundo, Sanchez, comedentes ad Babylonios, surgite ad Persas, refert, q. d. Comedentes et bibentibus Babylonis, surgite, principes Persarum, arripez armas, urbem invadite. Verum sensus, quem paulo ante dedi, magis connexus et genitivus videtur.

ARRIPE CLYPEUM. — Videtur Interpres legisse וְמִשְׁחָה, id est trahite, attrahite, arripez; unde et Septuaginta vertunt, parate: jam legitur וְמִשְׁחָה, id est *ungula clypeum*, q. d. Ne caput et corpus de more ungulis, o convive Balsasaris! ne cibos laetus condatis, sed ungula clypeos, arma capessite; non convivandi, sed pugnandi tempus est. Rursum *ungula clypeum*; soleat enim milites arma ungere, ut sint polita et fugentia. Unde Hebrewum מִשְׁחָה charadra.

Pars leves clypeos et spicula lucida tergunt Arvina pingui.

Et Vegetius, lib. II, cap. XIV: « Decurio, inquit, cogat milites loricas, contos et cassides frequenter tergere; plurimum enim terroris hostibus armorum splendor importat: » et: « quis credat militem bellicosum, cuius dissimulatione ferrum et arma situ et rubigine fodantur? » Quocirca Chaldei vertit, tergite, et lucida facite arma. Ita Sanchez Notat socioram Babyloniorum, qui sinebant rubigine arma obduci, ut ea ipsi aptanda et polienda essent quando lis utendum, et cum hoste consondere erant manus. Rursum, *ungula clypeum*; forsitan oculo levius clypeus et lubratus, hostium eludet jacula, iclusque avertit, qui-

bus asperitas viam solet aperire. Ideo enim veteres ungabant clypeos, inquit Forerius, R. Salomon et Vatablus. Secundo, Hector Pintus et Paginus: *Ungit clypeum, inquit, id est ungite regem alium pro Balsasare jamjam occidendo, qui vobis sit clypeus: puta ungit Cyrus, illi vos subdit.* Solebant enim in creatione regis, eum, ejusque clypeum ungere, inquit Vatablus et R. Salomon, sicut explicans illud *II Reg. 1, 21:* «Quia ibi objectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo.» Verum ibi *uncutus ad Sout,* non ad clypeus referendum est.

6. VIDE, ET PONE SPECULATORUM. — Hoc comeat autem tragicie dicuntur, q. d. Dixi tibi, o Balasar! Contemplare in specula; num ob periculum immensum iterum dico: Pone speculatorum, meque si placet, pone, q. d. Si velis hanc mean prophetiam legere, vel audi, ego Isaías tibi verissimum et fidelissimum ero speculator. Quocirca, vers. seq., nuntiat Isaías, se speculatorum currum hostilium, qui trahebatur ab asino et camelio, cum dybōn equibus. Minus congrue ergo aliqui per speculatorum accipiunt Deum, vel Angelum, qui haec speculator, dicatque Isaías, ut ipse annuntiet Chaldeis (1).

7. ER VIDIT CURRUM DUONUM EQUITUM. — Hi duo equites sunt Darius et Cyrus, qui uno quasi curru, id est uno exercitu, et conjunctis copiis, invicti in Babylonem, eam expugnaverunt. Hic currus trahebatur ab asino et camelio; asinus significabat Persas, camelus Medos (2).

Seconde et aptius, *vidi currum,* id est vidi currus duorum equorum, scilicet currum protractum ad asinus, cui insidebat Cyrus Persa; et currum

(1) Melius diceretur Prophetae ipsi Deum jussisse, ut vigilum in loco excuso sisstat, qui annuntiet quid emunus videat; et sic reddit Isaías rationem quo principes ad armis sis compellaverit, similius aperte manifestans quamnam fuerit visita illa horrentia. Nam omnia haec in visione gesta fuisse constat.

(2) Perse pauci nutribant equi (Xenophon, *Cyropaedia*, lib. I), sed asini et muli abundant. Herodotus (lib. IV, cap. cxxxix) narrat Darium his animalibus usum fuisse in bellis, quo contra Scythas gestar. Caramanii etiam, Persi vicini, sive in bello ostebantur (Strabo, lib. XV). Ex epistola Sultani Barschai ad Timourum filium constat Orientales ad bellum ducent magnum asinorum copiam, sive ad sarcinas gestandas, sive etiam ad equites vehendos (*Chroasmaticae arab.*, D. de Sacy, tom. II, pag. 332).

Muli etiam erant camelii in exercitu Cyrusi, iuxta Herodotum, lib. I, cap. xxx. Consuetu sunt lumenta, inquit Jahn (*Archelog. bibl.*, part. I, cap. iii) ad transportanda omnis genitor onera et sarcinas, atque persicem portantes quoque iisdem vehuntur. Omnes incolumi septem, alter post alterum... huiusmodi camelii septem decimorum ex quo explicatur *Ioseph. ix, 6*, quod Vulgata per o inuidam camellorum avertit. Qui camelii vehuntur, vel insident sicut equi, vel ita ut ambo pedes ex uno altero latero dependant, vel sedent super quatos, utique latere camelii in equilibrio suspentes, vel latitudine in sella, seu gilliona, quæ quasi parva domoncula est, in dorsum camelli firmata, in qua sedet homo secum habens superciliem, persice in duas partes divisa est, ut in qualibet sedeat viator.

alterum protractum a camelis, cui insidebat Darius Medus: erant tamen similes et pariles hi currus, ita ut unus idemque videtur esse currus; unde hebrei est, *vidi currus paris;* vel paritem equitur. Singuli ergo reges suum habebant currum, ulti constat de Achab et Josaphat pugnantibus contra Ramoth Galaad. Rursum idem currus non poterat trahi ab asino et camelio, qui longe major est, aliumque plane habet grossum quam asinus. Unde Symmachus pro *dous ascensoribus vel equites, verit, duas bigas.* Hebrei enim est, *vidi currum, id est currus, paris equum,* puta, *currum asini et currum camelii.* q. d. Vidi duos currus: unus trahebatur ab asinus, alter a camelis. Ita Vatablus, Forerius, Paginus, qm et Cyrus et Procopius.

Camelo comparantur Medi, et Darius exim rex; quia Medi erant bellicosi et potentes, ac camelis inequabat, atque Darius regis Medi regis sanguine ortus, illustris erat et magnanimus, sa. Hieronymus.

Amino vero comparantur Cyrus et Persae, qui, usque in hanc diem abieci fructum et ignobilis; secundo, qui gers erat laboriosa, et moleris putens; tertio, qui non tam solertia militaris quam corporum robore, et hominum turba, vel eorum quibuscum belligerantibus ignavia, imprium sunt adepti. Isdem de causa a Danièle cap. vi, 3, ursi comparantur; quartu, quia, licet priores Persae continentissimi fuerint, et maxime fuga, teste Xenophontem; posteriores tamen lux et libidinibus difflixerunt, ut tactum pale tempore Xerxis et Darii Codomanis, etc; imo Thedoritus, in *Levit. Quest. XLV*: «Persae, ait, in hunc usque diem non sororibus tantum, sed et matribus et filiabus nuptriarum lege permiscentur.» Ita et Augustinus ibid., *Quest. LVIII.* Salaces enim asinus comparantur. Unde *Ezech. xxiii, 20,* de Aegyptis et Chaldeis dicitur: «Quorum carnes sunt ut carnes asinorum: » et carnes, id est pudenda tam grandia, st. Hieronymus. Demique Eusebius, lib. IX *De Preparatione*, cap. iii, ex Alpheo et annalibus Chaldeorum, docet. Subducendos omnem asinorum corrum præfuisse Chaldeos: «Veniet Persa seminas, qui vobis jugum servitibus imponet: veniet Cyrus, qui dicitur seminas, id est malus, ex equa et asino, vel camelio et asino, generatus, quia Cyrus matre Mandane Astyagis Medorum regis filia, patre vero obsecro genere Persa natus est. Unde et aliqui putant unum cumdemque Cyrus vocari, hic ascensorum asini, quia natus ex Persis sis dominabatur; et ascen-oreum camelii, quia natus ex mare Medo mortuo Dario avunculo, regnum Medorum adiit. Sed verius est duos hic ponit ascensores sive equites, puta Darium et Cyrus.

Allegoricus, Ischiurus, lib. II in *Levit. xi:* Christus, ut, est ascensor camelii, id est populi Iudei, qui grave legis jugum portabat, et distorsitis ac superbis erat moribus, instar camelii: est et

ascensor asini animali immundi, id est populi Gentium, et bijugum ex iis currum unum Ecclesiæ effect: vel, ut Castrius, Christus camelii, id est colestum Angelorum; et asini, id est terrorum hominum, ascensor et dominus est. Denique Alazar, in *Apocal. XVI, not. 1,* pulchre has adaptat SS. Petro et Paulo, qui Babylonom mysticam, id est Roman et idolatriam, everterunt, eamque Christo subegerunt. Ascensor enim asini est S. Petrus, utpote Apostolus Iudeorum, qui quasi asini oneri legis erant assulecti. Ascensor camelii est Paulus, utpote Gentium superbarum et indomitariam Apostolus: imo ipso contendit hunc sensum esse litteralem, sed ex dictis patet esse mysticum.

Et CONTEMPTRIAT EST. — Non Cyrus, sed speculator, puta Isaías, qui hic iuxta officium paulo ante assumptum speculator, et annuntiat adventum Cyri; unde clamat quasi leo, ut sequitur. Loquitur Isaías de se in tertia persona, quod in Scriptura et apud Hebreos frequens est.

8. ET CLAMAVIT IEO. — Aliqui, ut Vatablus, sic exponunt: Clamavi speculator: Leo, scilicet Cyrus, adversat, parans vobis, o Chaldei! extinxim. Unde Aquila verit, *voca leonem;* Symmachus, *voca leonem;* Theodoreto, *voca ariet,* q. d. *Voca Cyrus,* ut quasi leo irruit in Babylonem; secundo, et mehius, Isaías clamavit et rugit quasi leo: Isaías enim positus speculator et Prophetæ, semperque ad visitationem Dei excubans, ac fortissime futura preannuntians, quæ custos hominum, recte comparat leoni; quia leo est perigil, eo quod brevissima habeat palpebras, et splendescentes pupillas, ut etiam dormiens videatur vigilare. Hinc a veteribus creditur est les nunquam dormire: quia de causa Greci in valvis temporum solebant corrugare duos leones, quasi custodes loci, ut etiam fumum fieri videamus in multis porticis, urbium et templorum foribus. Sane in palatio Pontificis in Vaticano vidi effigiem leonis dormientis cum hac inscriptione: *Hormens vigilit.* Rursum ex omnibus animalibus curvos angues habentibus solus leo videt, cum primum in lucem editur, unde a Plutarcho *animas solares* vocatur. Ita Egypti, inquit Horus Apollo, *hic reg. 19:* «Vigilantem secundumque hominem, aut si iam eius dormientest, leonis caput piunt: quoniam leo vigilans oculos claudit, coscine cum dormit, apertos habet, quod ex-tidit et excubatur signum est. Quocirca templorum clausus leones qui custodum loco sint, appinxerunt.» Sephiniana refinet Hebreum, *¶¶¶¶¶ arce,* id est leo, quasi nomen proprium; unde alias punctis legentes vertunt, *voca Urim in speculum Domini,* quasi speculator hoc vocetur Urias, sicut Christus, qui hebreo dicitur Urias, id est lux Domini, inquit S. Hieronymus.

Super SPECULARE DOMINI EGO SUM, — q. d. Ego Isaías sum speculator et Prophetæ Domini iam dictus, qui grave legis jugum portabat, et distorsitis ac superbis erat moribus, instar camelii: est et

de vita
lia.

7ta
menta
lium
gilia
vers. 2

ECC. IST. VENIT ASCENSOR VII BIGE. — Ille speculator nuntiat ea quæ vidit, rugitur ut leo, clamatur: Video advenire Persicas aces, easque in urbem irrumperem; video Babylonem ab eis eversem cadere et ruerem.

Nota: «ascensor», id est ascensoris, id est equi-

tes duo, scilicet Darius et Cyrus. Sic vulgo dicimus, Miles vel quies adest, id est milites vel equites adsum: «Vir, id est quilibet eorum (Hebrei enim וְאֵשׁ, id est vir, distribuit, idemque est quod quis, quibus) insidet sua «Biga equum», id est equus et belligus, in qua vel ex ipsa biga, vel ex eius equis, asinus aut camelis pugnat equites: alio enim sunt bigae rurales et onerariae, que sunt ad vehendum onera et merces, non ad pugnam. Unde hebrei est, ecce venit currus, vel biga et rurum, currus, inquam, pars equum. Ita Vatablus, biga, id est dux bigae, et dux currus duorum equum. Noster Interpres pro בָּנָה rechab, id est currus, legit רַכֶּב rockeb, id est ascensor vel eques (1).

Possel, secundo, «ascensor» proprie sumi in singulari, ut unum notet Cyrum, qui bellum hoc contigit: hic vocatur vir biga equum, qui ducatur, scilicet Ma-Formum et Persicum, juncto et circulo venit contra Babylonem hie: eam versus 7, dux ponit equites, scilicet, dux Cyri avunculum sexagenarium, et ipsius Cyrum; tandem hic unum ponit Cyrum, qui juvenis erat amatus et bellicosus, solusque quasi rem hanc pergit.

Et RESPONDT. — Scilicet speculator Isaías, respondebat, id est clamavit ultra; nemo enim hic eum interrogat. Sic sepe Christus in Evangelio dicitur respondere, id est dixisse, cepisset loqui.

CECIDI, CECIDI BABYLON. — «Itin alio a culmine Troja, prorsus prostrata fuit Babylon: hoc enim significat genitivus verbi cecidit. In ius tempore Roma urbis, quae in fine mundi ad idolatriam redibit, vocatur Babylon, diciturque vastitia, Apoc. xviii, 2, inquit ibidem Franciscus Riberia. Et enim in Babylonie hic expressus typus excidit, tum mundi, quipue regis diaboli per fidem et gratiam Christi; tum maxime urbis et orbis in fine sciculi.

10. TRITURA NEA, ET FILII AREÆ MEE. — Tritura idem est quod filii areæ, puta frumentum, et grana tritura in area excussa (sic filii portatores) vocantur sagittæ, Thren. iii, 13), ita vocat vel Babylonem, vel potius, ut S. Hieronymus, Jerusalem et Iudeos, qui ab Assyris et Chaldeis fuerunt triturai, calcati, attriti, et ad paucos redacti. Hinc Septuaginta tritura, δεσπιτι et dolentes, q. d. Babylonios non triturai, sed conferant et dispersant; vos vero, o Judei! qui estis genitrix, triturai, sicut trituraui seges in area; ita ut ex magno segnum acervo, palis eventilatis, et culmis ac stramine repecto, pauca remaneant vrana, que ex ea excussa sunt: sic enim et vos

(1) Curribus bellicis, qui ut alii omnes, duabus retus torebantur, iam equiduo, addito tertio collaterali, iam etiam duis bigis, equorum juncus erant. Heros pugnator currit insistens. Curris formata turrim constructus Xenophon, Cyrop., vi, 1, 16, 17, refert a Cyro exigitos fuisse, et ex his singulis vixi milites pugnasse. Psalm. Archæolog. bibl., part. II, cap. IV.

per tot clades triturabo, non ut perdam, sed ut probem et purgem, condamque ut grana sancta in horreum Ecclesiæ ac reipublicæ mee (2).

Secundo, alludit ad aream Ornan Jebusei, et dificatum est templum: ibi enim quasi in area sua Deus vitiorum et errorum populi sui paleas, vera sua lego, doctrina et cultu eventilavit, cumque quasi frumentum excessum et expurgatum, in horreum suum condidit.

Moraliter hic et Jerem. li, 33, et saepe alibi,

tritura vocatur tribulatio, et gens, vel area, tribulata: tribulatio enim dicta est a tribula, qua segetes tribulantur et triturantur, ut grana extinxantur. Tribula vero dicta est a terendo, quasi tribula, quia segetes terit, ut grana extinxat.

Quocirca disce hic quia sit utilis tribulatio, scilicet ex tribula, facitque nos filios areæ, dum nos a paleis secerit, ut dicamus cum S. Ignacio: «Frumentum Dei sum, dentis bestiarum molar, ut pacis Christi mundus inventar». Hoc est quod ait Sapiens, cap. iii, vers. 5: «In paues vexari, in multis bene disponitur: quoniam Deus tentavit eos, et inventis eos dignos se. Tantum aurum in fornae probavit illos, et quasi holocausti hostiani accepit illos, et in tempore respectus illorum». Pulchre S. Augustinus in Psalm. lxi: «In fornae, ait, ardet palea, et purgatur aurum; illa in cineres vertitur, et a sordibus illud exiit: fornax est mundus, aurum justi, ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult ergo aurifex, facio: ubi ponit me aurifex, tolerabo ergo tolerare, novit ille purgare. Ardeat palea ad incendendum me, et quasi consumendum me, illa in cineres vertitur, ergo sordibus careo. Quare? quia Deo subiectior anima mea, quoniam ab ipso est patientia mea. Quis est tibi iste, a quo est patientia tua? quoniam ipse est Deus meus, et salutarius meus, suscepit meus, non emigrabo». Idem rursus: «Nulus, inquit, servus Christi sine tribulatione est: et pulsas te non habere persecutions, nondum copiasti esse Christianus». Idem alibi: «Flagellari, aquil, interius et exterior glorificari peccatores, compellit nolentem, crudit ignorantem, custodiit currentem.

(2) Sermo est Isaiae ad populares suos quos vesci granum excessum, quod videret ingesta malata quia illi immixtum, quodque decrevisset Dominus eos veluti frumentum conterere, ut infra copiosum dicetur. Neque affectus compassionis caret verba haec: in commemoratione enim calamitatis harum gentium semper Propitiæ annuns ad populum. Del invenimus enim Propterea eos etiam istuc omnia Deus revelabat, et Prophetas annuntiare compellebat, nunc ut sibi carent, nunc ut externis auxiliis non darent, sed Deo, qui esset universorum Dominus et J. dux, morem gerent. hunc ergo se esse speculatorum a Deo constitutum in populo, qui ei annuntiaret quae forent necessaria; quia autem precesserunt, figura esse. (Forerius.)

Ceterum, «filii areae» ille plane est id quod in area trituraatur, ex consueto Orientalium idiottismo. Sic Arabibus, «filii nubium» est pluvia, «filii vagine» est eensis, «filii latib» est sermo, loqua.

quod onus poneat tale silentium mereatur, propheticus sermo non tacet.

AD ME CLAMAT EX SEIR (male Plantina legunt, rez Seir, ut patet ex Hebreis, Graecis et Romanis. Sensus est, q. d. Videor ego Isaías constitutus a Deo speculator, video bellum pavorem ac strepitum, atque audiens idumæos consternatos ex adventu Nabuchodonosor, anxie rogantes suos exhibentes): Custos, QUID DE NOCTE, — scilicet vidisti, vel sensisti de hostibus? aut potius quid de nocte? id est quota est noctis hora? Anxie enim in hoc metu et pavore diem et lucem spectamus: noctu enim vel ipsa silentia terrerunt, presserunt ubi ab hoste vel ciuijide imminet periculum. Sie vulgo Belga et Germani dicimus: Ist ist der nacht: quid est die? id est quota est dies hora? Ist ist der nacht? quid est de nocte? id est quota est noctis hora? Ita Adactus. Alii, q. d. «Quid de nocte? id est quo evadet haec nostra nox? id est afflitio et periculum; critus perpetua, an vertetur in lucem?

12. VENI MANE ET NOX. — Primo, aliqui sic exprimunt, quis responderet custos: Illecessi quid in mane; sed nobis durabit nox, id est afflictio et calamitas imminentis ab hoste (2).

Secundo, ali, q. d. Mane et nocte identidem queruntur: «Custos, quid de nocte?» agite, quodlibet euntis et revertentes idem querite; nulli aures idem rogando obtundit. Nam frustra rogatis, operam perditis, actum est de vobis, perirendum est. Ita Vatablus. Quasi custos per impatiens repetat, et importunit in os regatur id quod ipsi toles rogabant, dicasque: «Veni, venit manu et noctu, venit, venit.

Terio, Sanchez, q. d. Quid quasi pueri toles queritis mane et nocte: «Custos, quid de nocte?» et interim arma non capit, acies non instruitis, ut hosti resistatis? non enim ejulatu et interrogando, sed gladiis et pugnando repellendus est hostis. Unde subdit: «Si queritis, querite, contumini, et venite, q. d. Si serio et cordate ro-

(3) Ista ratione enigmata hoc propheticum scrivit Daniel: «Propheta, inquit, in eadem extat adhuc constitutus, in qua Babylonis oversumem viderat, videntur sibi audire elamores ex Seire Idumæorum sciantes: num vox calamitatem suarum preterieret. Reminiscentur, lati speculatori responsa (supra vers. 6, 7), ideoque hunc iterum consultum venit, querent fortuna pos. ut altera fata has regiones maneat, precipue cum aliqua felicitatis aurora, destrucere Babyloniorum imperio, pœnitus. Sed illis quidem gentibus lucem, his autem modum misericordia solamen praesagit, negatque jam spem tam angustæ locutæ esse, illi vero reservata. Idumæi cladem prorsus extalem, ex qua nunquam resurgere potuerint, infictum fuisse ab hostibus, patet ex (Matth. 1, 2, 3); qui floruit Artaxerxes Longimanum inter et Alexandrum, nam illius attate, Idumæi saam rem publicam nondum instauraverant. Cum enim illi, una cum Moabitis atque Arabibus obnoxii facti Chaldeis, eorum partes sustinuerent in bello cum Cyro gesto, ab eo, expeditione in illas pertinente, subacti, et, ut probabile est, durus sunt habiles.

(Boschenmüller.)

gats et queritis, querite a speculatoro, qua via et ratione hosti sit occurendum, quibus praesidis turba munienda, quibus armis utendum; et tunc demum venire aperte in structi armis, non molli atque muliebri cipiatu; sic vulgo dicimus: « Age quod agis: age, » scilicet serio et strenue.

Quarto et planissime, Arias Montanus: Quesierant, inquit, Idumei a suo speculatoro: « Custos, quid de nocte? » id est, quata est noctis hora? respondet custos: « Venit mane et nox, » q. d. Instat mane, et tamen alii hanc nocte est; quare « queritis, querite, » q. d. Si ergo ad prædam aut alii excurrendo velitis, testimate, « convertimini et venite, » id est rursum venite, citoque redit in urbem, antequam hostes mane vos persentiantur. Est hebreus, quo verbum ponitur pro adversario vel participio, « convertimini et venite, » id est iterum venite, vel reverentes venite.

Quinto. Procopius et Theodosius exponunt, q. d. O Idumei! recte facitis quod pro muris vestris consistitis, et de nocte, deque manu custodi vestrum interrogatis: si tamen salutem certamque ad eam viam queritis, ad me qui sum vester Deus et custos venite, agite penitentiam, peccata abdicate, statim justificare, itaque vos mihi reconciliare; ego vos defendam, sicut filii Abraham et Isaac estis.

Verum sic hoc consilium, et hinc verba essent Dei, aut Isaiae, cum patet esse custodis Idumaeorum, ut dixi.

Mystico S. Gregorius, XVI Moratium, cap. xxx., et S. Augustinus, tract. 43 in Iona, et ex illis Leo Castrius exponunt, q. d. Propheta, O Deus! qui es Samaritanus, id est custos hominum, ad te clamant se, id est populus Gentilis et peccator: « Quid de nocte? » quid de tanta tribulatione flet? quādū in hac nocte ignoramus, pectoratum et miseriarum versabimur? quando aderit mane, quo sol justitiae Christus oriarur? quibus respondet Deus: Si sincere et ex animo queritis Christum, in querendo perseverare, et invenitis.

Rursum S. Gregorius, VI Moratium, cap. xii: « De nocte, ait, astus venit, quia humani generis protector, et manifestus in carne apparuit; et tamen hunc pressa perfulsis tenebris Judæa minime cognovit. Ubi bene in voce custodis additur: Venit mane et nox, quia per eum præsentiam et nova lux mundo inclinatur, et tamen in corde infidelium vetusta cœcitas remansit. »

13. ONUS IN ARABIA. — Id est propheta minus contra Arabes habitantes in Arabia, qui a progeñitoribus dicuntur Ismaelite et Cedareni. Cedar epum fuit filius Ismael, Gen. xxv, 13. Hi erant, ut etiamnum sunt, homines feri, habitantes in tabernaculis in locis desertis: vacant pecoribus passendis, venationibus et prædatiōibus; sunt enim optimi sagittarii, ut dicitur vers. 17, et Jerem. xlxx, 28. Juxta id quod Angelus de eorum patre Ismael predixit matri eorum Agar, Gen. xvi, 12: « Hic erit ferus homo, manus ejus contra omnes, et manus omnium contra eum. » Quocirca etiam-

nūm Turca, licet dominetur Arabiæ, Arabes tamen omni sui potenti domare, et a prædatiōibus cohíbere non posse.

Mystice S. Bernardus, De Onore in Arabia, serm. 8: « Arabia, ait, vespera interpretatur, que die finis est, noctisque principium: horam mortis non incongrua, ut puto, signans, quæ cunctis fere mortalibus timor non leve pondus imponit. Quis enim hominum huc onus evitet, cui se Salvador exempli causa spontanea voluntate submissit? imminent enim morte cōspicit, ut ait Evangelista, pater et tēdare. Sub hoc timore totum virūt gennū hominum: nisi forte aliquis talis sit, cui certa sit beatæ vita post mortem, cujus desiderio etiam amaritudinem mortis non sentiat. Præterea vespera (quæ, ut dixi, die finis est, noctisque principium) ejus exprimit casum, qui post opera lucis, ea inchoat quæ sunt tenebræ, cujus hunc novissima peiora prioribus: qui profecto eo pondere opprimitur, quod in Arabie onere confinatur. »

In SALTU AD VESPERAM DORMIETIS. — S. Hieronymus, Haymo, Forerius, Hugo et Sanchez, hec de Iudeis intelligunt, qui vasta Jerusalem Chaldeorum manus effugerunt in vicinam Arabiam; proinde moneri Arabes ut eis occurvant, eosque in fane et sili recreent et reficiant, et quia hoc noui præstiterunt, hinc vers. 16, ei simile intentio excluditur.

Verum, quia hoc onus est contra Arabiam, non contra Jerusalim, hinc dico esse metaplesum, quia significat concitam Arambum veniente hosti fugam, ex eo quod sub noctem fugere cogantur, et in sylva dormire, ac in via quæ dicit ad urbem Deadum.

Nota: Omino verisimile est, non Salamanas, ut vult Forerius, sed Nabuchodonosorus, cum vicinam Idumeam, Judeam, Ammonitidem ceteraque omnia vastaret, vastasse etiam Arabiam: nam idem Arabie excidium predixit Jeremias cap. xv, vers. 23, et cap. xlxx, vers. 28, et Ezechiel cap. xxv, vers. 13. Illi autem prenuntiant immensum omnibus gentibus Nabuchodonosoris flagellum. Cyrus tamen id tribui Dario Medo, quando cum Cyro Babylonem cepit.

Pro ad vesperam hebreice est תְּבָרָבָה, quod primo verti potest, « in Arabia; » secundo, « ad vesperam; » tertio, « in occasu. » Affudit ad nomen Arabie, quod Arabum cladem innuit, q. d. O Arabes! in Arabia, id est ad vesperam, ad occasum dormietis, cum scilicet occidat vobis lux et dies, tum solis, tum felicitatis, letitiae et glorie; cum in occasu regni vestri dicetis:

Fuimus Tros, fuit Ilium, et ingens
Gloria Teucrorum.

Quarto, alludit וְבָרָבָה ad בַּיִן oreb, id est corvus, q. d. Dormietis in Arabia, id est in regione corvorum, hoc est suspendemini in patibulo, pascetis in cruce corvos; aut descendetis et dicitis:

mīdiis in inferno inter atros et tertos daemones. Hec enim est Arabia, id est regio corvorum.

DEPANUM. — Dedan et Theman, inquit S. Hieronymus in soliduina sunt, et vidēunt precipitus fuisse Ismaelitarum provincie.

44. OCCURRENTES SITENTI (Arabi ex pavore et iagatione in fuga) FERTE AQUAM (date potam), qui HABITATIS TERRAM AUSTRI, — qui ad Meridiem quia fugiebant hostem venientem a parte adversaria habitatis, et vicini estis Arabie.

46. ADHUC IN UNO ANNO, QUASI IN ANNO, MERCENARIU, — q. d. Post certum definitum ab eo tempore, et forte post annum ab excisa Jerusalem, gloria Cedar, id est Arabum, ut dixi vers. 13, auferetur, et expirabit, sicut expiratus anno finito tempus et lucrum mercenarii: vel « quasi in anno mercenarii, » id est in anno quo dabuntur in prædam, quasi in mercedem, hosti-

bus suis Chaldeis, pro labore quo Chaldei Dei vindictæ in exciendis aliis gentibus serviorunt. Vide dicta cap. xxvi, in fine.

47. RELIQUE NUMERI (id est numerabiles, id est paucæ Arubum) (qui alias solent esse innumerari et perfissimis sagittarii) qui ex clade Chaldeo-rum supererunt¹⁾ IMMUNENTUR, — id est erunt minuto et exiguo numero. Unde clare Forerius vertit, et residuus numerus arcus fortium filiorum Cedar paucus erit.

Verum, quia non facile era credere hujusmodi gentem debellandam, que desertis assuta, sagittanti perita, cursu velocissimorum equorum hostes facile eludere solebat, neque civitates habebat que obserari possent; hinc ad confirmationem addit: « Dominus enim Deus Israel locutus est, » ac cuius iram vitandam nullæ vires aut artes valent. Ita Forerius.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jungitur hic clades Hierosolymæ cladi bus aliarum gentium, ut quarum imitata est culpan, earum sortiatur et penam: non enim Dominus propter locum gentem, sed locum propter gentem elegit. Secundo, vers. 15, Solon, proposito templi indigno et superbo, minatur depositionem et captivitatem; eique pium et mitem Eliakim surrogandum predicti, cui stabilem et gloriosum pontificatum promittit (1).

1. ONUS VALLIS VISIONIS. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti et tu omnis in tecta? 2. Clamoris plena, urbs frequens, civitas exsultans: interficiunt tui, non interficiunt gladio, nec mortui in bello. 3. Cuncti principes tui fugerunt simul, dureque ligati sunt: omnes qui inventi sunt, vinciti sunt pariter, procul fugerunt. 4. Propterea dixi: Recedite a me, amare fibeo: nolite incumbere ut consolamini me super vastitate filia populi mei. 5. Dies enim interfectionis, et conculcationis, et fletuum, Domino Deo exercitum in valle visionis, scrutans murum, et magnificus super montem. 6. Et Elam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, et parietem nudavit clypeus. 7. Et erunt electæ valles tue plena quadrigarum, et equites ponent sedes suas in porta. 8. Et revelabitur operimentum Iudeæ, et videbitis in die illa armamentarium domus saltus. 9. Et scisuras civitatis David videbitis, quia multiplicata sunt: et congregatis aquas piscine inferioris, 10. et domos Jerusalem numeratis, et destructionis domos ad muniendum murum. 11. Et lacum fecistis inter duos muros ad aquam

(1) Prior hujus capituli pars a reliqua capituli parte secunda est. In priori, ubi de Hierosolyma agitur, Prophetæ rem aggreditur:

Primo, per interrogacionem qua inquirit causam anxiitatem, luctus, et parvum fuge, partim captivitatis incolaram, 1-3.

Secundo, per responsionem qua ipse describit copias hostiles et gentibus barbaris et ferociibus collectas, quæ adversus Hierosolymam castra movent, et vastitatem terræ, et vescione urbis; direptionemque ab hostibus factam deplorant, 4-7.

Tertio, per expositionem, qua frustrane obsecratoris Iudei defensionem molimur describit, 8-11.

Quarto, per exprobationem, qua idem usurpatam a populo his rebus fratre, punitissimo loco, incentram vias

epicuream reprehendit, cui Deus valde offensus non parcat, 12-14.

In secunda parte, quantum ad templi prepositos, de quibus Prophetæ oraculum divinum accipit, pressgit:

Primo, de Sôbano quidem: hunc inter malos aulae processus illius temporis forsan primarium, ob prædictum rem desu securitate opinione et hujus splendidum monumentum deportandum in exilium, ibique misere recessit, 15-19.

Secondo, de Eliacim autem, hunc in locum prius cum supra et stabili potestate successurum, et genti sua magno praesidio esse futurum, 20-24.

Oraculum concludit epilogus quo sententiam in Sôbano confirmat, 2-3.